

THEODORE STURGEON

TÖBB MINT EMBERI

THEODORE STURGEON

TÖBB MINT EMBERI

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Theodore Sturgeon: *More Than Human*
Vintage Books. A Division of Random House, Inc., New York
First Vintage Books edition, January 1999
Published by agreement with the author and the
author's agents, Ralph M. Vicinanza, Ltd.
Copyright © 1953, copyright renewed
1981 by Theodore Sturgeon
Illustration copyright © by Chris Moore/Artist Partners, 2007

Fordította *F. Nagy Piroska*

Második kiadás

A fedélen *Chris Moore* alkotása látható

Fedéltipográfia:

Hungarian edition

© by Móra Könyvkiadó, 1990

© by Maecenas Könyvkiadó, 2007

Hungarian translation

© by F. Nagy Piroska, 1990, 2007

Nicholas Samstag Ógestaltságának

I. RÉSZ

A MESÉBE ILLŐ IDIÓTA

A féleszű szürkésfekete világába olykor-olykor bevilant az éhség vakítóan fehér s a félelem reszketeg fénye. Ócska, csupa lyuk nadrágjából mint egy hidegvágó kandikált ki a sípcsontja; szakadt kabátjában, mint ökölben az ujjak, rejtőzködtek a bordák. Termete magas volt és lapos, a szeme nyugodt pillantású, az arca kifejezéstelen.

A férfiak elfordultak tőle, a nők rá se néztek, a gyerekek megálltak, úgy bámulták. Mindez szemmel láthatóan nem zavarta a féleszűt; senkitől sem várt semmit. Ha lecsapott a fehér villám, akkor volt mit ennie. Evett, ha tudott s ha lehetett, ha nem, megvolt nélküle. Ha pedig sem ez, sem az nem sikerült, akkor az első ember, akivel találkozott, enni adott neki. Hogy miért, azt maga a féleszű sem tudta, de nem is érdekelte. Nem kéregetett. Csak megállt és várt. Ha valaki a szemébe nézett, már ott is volt a kezében egy pénzérme, darab kenyér, gyümölcs. Ő megette, jótevője pedig – maga sem értve, mi történt – zavartan elsietett. Volt, hogy félenken megszólították, vagy egymás között beszéltek róla. A féleszű hallotta a hangokat, de számára e hangoknak nem volt értelme. Ő valahol odabent élt, elszigetelten, s az a kicsiny kapocs szó és jelentés között ott maradt szétnyílván a levegőben. Látása kiváló volt, remekül meg tudta különböztetni a mosolyt a vi-

csorítástól – csak éppen egyik sem hatott rá, hiányzott belőle minden beleérző képesség, ő maga nem nevetett és nem vicsorított soha, ezért nem is érthette vidám vagy haragos embertársai érzelmeit.

Félelem is pontosan annyi munkált benne, amennyi összetartotta és olajozottan működtette a csontvázát. Arra már nem futotta, hogy a dolgokat előzetesen mérlegelje: a fölemelkedő bot, az elhajított kő készületlenül érte. Érintésükre azonban válaszolt. Meneküléssel. Az első ütésre menekülni kezdett, s ezt addig csinálta, amíg az ütések abba nem maradtak, így menekült a viharok, a kőomlások, az emberek, a kutyák, a forgalom és az éhség elől.

Nem volt válogató, de úgy esett, hogy ahol járt, ott általában több volt a vadon, mint a város – s mivel ott élt, ahol éppen találta magát, többet volt erdőben, mint bárhol másutt.

Négyszer zárták börtönbe. A fogság nem volt rá háttással, nem változott meg tőle semmiféle értelemben. Egy ízben rettenetesen megverte egy cellatársa, máskor meg az egyik őr, ha lehet, még durvábban. A másik két helyen az éhség bántotta. Amíg volt élelem, s békén is hagyták, maradt. Amikor eljött a szökés ideje, megszökött. Ami eszköz a szökéshez kellett, azt teste külső burkában hordozta; az a belső valami pedig vagy nem törődött az egésszel, vagy nem tudott neki parancsolni. De ha eljött az idő, s az őr vagy a börtönparancsnok szembetalálta magát vele, akkor a féleszű szemének írisze örvényleni kezdett. Ilyenkor megnyíltak a kapuk, a féleszű mehetett, amerre látott, a jötevő pedig mélységes zavarban sietett el oda, ahol hirtelen valami dolga akadt.

Igazi állat volt – milyen lealacsonyító állapot ez emberek között élve! De ő többnyire elhúzódott az emberektől. Erdei állatként, gyönyörűen mozgott az erdőben. Úgy is ölt, gyűlölet és öröm nélkül, mint egy állat, s úgy is táplálkozott, megtalálva minden ehetőt s beérve mindig az eléggel (ha tehette), annál egy falással sem evett többet. Aludni is állatként aludt, jól és felületesen, arccal az ellenkező irányba fordulva, mint az ember; mert az elalvó ember készséggel belemenekül az álomba, míg az állatok eleve felkészülnek rá, hogy kimeneküljenek belőle. A féleszűben az a fajta állati érettség volt meg, amelyben már nincs funkciója a kiscicák és kiskutyák játékoságának. Ő nem ismerte a humort és a vidámságot: érzelmi skálája a rémülettől az elégedettségig terjedt.

Huszonöt éves volt.

Úgy hordozott magában valamit, mint az őszibarack a magját, a tojás a sárgáját. Ez a valami passzív volt, befogadó, éber, eleven. Ha kötődött is valami módon ehhez az állati burokhöz, a kötelekekről nem vett tudomást. Anyagát a féleszűből nyerte, egyébként nem volt tudatában a másik létezésének. Gyakran volt éhes, de ritkán éhezett; ilyenkor az a belső valami talán összebb zsugorodott, de mintha erről sem vett volna tudomást. Ha a féleszű meghal, neki is meg kell halnia – de nem volt készítetése rá, hogy ezt az eseményt akár egyetlen másodperccel is késleltesse.

Nem volt a féleszűhöz kizárólagosan kapcsolódó, sajátos funkciója. Nem lehetett a léphez, a veséhez vagy a mellékveséhez hasonlítani, amelyek működése pontosan körülírható, és e működéshez megkí-

vántatik a kedvező környezet. Ez a valami csak befogadott és nyilvántartásba vett. Szavak nélkül, jelrendszer nélkül, fordítás nélkül, torzítás nélkül, kimenő csatlakozóvezetékek nélkül. Vette, amit vett, és nem bocsátott ki semmit.

Sajátos érzékelői körös-körül észlelték a mormolást, vagyis az adást. Maga szinte feloldódott ebben a mormolásban, fölszívta magába mindet, válogatás nélkül, ahogy jött. Lehet, hogy azután összehangolta és osztályozta őket, vagy csak azt vette el belőlük, amire szüksége volt, s a többit a maga föl nem fogható módján félrelökte... A féleszű minderről semmit sem tudott. A belsejében lévő valamiről sem...

Szavak nélkül: *Meleg, amikor kis időre jön a nedvesség, de elég sokáig elég.* (Szomorúan): *Többé már nem sötét.* Az öröm érzése. Enyhe megdöbbenésérzet, és *Vedd ki a rózsaszínt, a karmolót! Várj, várj, most visszamehetsz, igen, visszamehetsz. Ez más, de majdnem olyan jó.* (Alvással kapcsolatos érzések): *Igen, ez az! Ez az a – ó!* (Riadalom): *Túl messzire mentél, gyere vissza, gyere vissza, gyere* – (Egy fintor, egy váratlan szünet; s valami, ami még kevésbé „hang”.) ...*Tódul fölfelé, gyorsabban, gyorsabban, sodor magával.* (Válasz): *Nem, nem. Nem tódul semmi.* Az *a dolog mozdulatlan; valami lefelé húz téged rajta, ennyi az egész.* (Dühösen): *Nem hallanak minket, elviselhetetlen, ostobaság... De hallanak... Nem hallanak, csak sírnak, csak zajonganak.*

De persze szavak nélkül. Futó benyomások, csüggedés, párbeszéd. Félelemkisugárzások, a tudatoság feszültségmezői, elégedetlenség. Száz és ezer hang mormolása, üzenete, beszéde, részvétele. Bár

egyik sem a féleszűnek szól. Őrá itt nem vonatkozott semmi, ő ebből nem hasznosított semmit. Nem is tudta, hogy létezik egy belső hallása is, hiszen ő maga semmi hasznát sem látta. Ha silány volt is embernek, azért csak ember volt; és e hangok a gyerekektől származtak, azoktól a nagyon fiatal gyerekektől, akik még nem tanulták meg, hogy nem kell őket mindig meghallani. *Folyton csak ez a sírás, ez a zajongás.*

Mr. Kew jó apa volt, a lehető legjobb. Ő maga mondta ezt a lányának, Aliciának, a tizenkilencedik születésnapján. S mindig elmondta neki, amióta lánya betöltötte a negyedik évét. Mert négyéves volt, amikor a kishúga, Evelyn megszületett, s anyjuk – akiben a düh végül elnyomott minden fájdalmat és félelmet – a férjét átkozva meghalt.

Csak egy jó apa, a lehető legjobb apa volt képes rá, hogy második gyermekét a saját kezével segítse a világra. Közönséges apa nem gondozhatta és nevelhette volna ily gyengéden és okosan a kettőt, a kisbabát és a gyermeket. Gyermeket még nem óvtak így a gonosztól, mint Aliciát; és amikor felnövekedvén apja mellé állt, ők ketten Evelyn számára valóságos építményt emeltek a tisztaság tiszteletére. „A tisztaság háromszoros párlatát” – így mondta Mr. Kew Aliciának a tizenkilencedik születésnapján.

– Én a gonosz tanulmányozása révén ismertem meg a jót, s neked már csak azt tanítottam meg. És ama jó megtanítása vált számodra jó életté, és a te életmódod csillagként ragyog Evelyn szemében. Én minden gonoszt ismerek, ami csak létezik, te ismer-

red mindazt a gonoszt, amit kerülni kell; Evelyn azonban nem ismer semmiféle gonoszt.

A tizenkilenc éves Alicia természetesen elég érett volt, hogy megértsen olyan elvont fogalmakat, mint „életmód” meg „párlat” meg a mindent magában foglaló „jó” és „gonosz”. Tizenhat éves volt, amikor apja elmagyarázta neki, hogyan veszíti el az eszét a férfi, ha egyedül van egy nővel, hogyan üt ki a bőrére a mérgeverejték, hogyan viszi azt át a nőre, hogy az a nő bőrére is létrehozza ugyanezt az iszonyatot. A könyveiben akadtak is képek az ilyen bőrről. Amikor tizenhárom évesen rosszul lett, és szólt róla az apjának, ő könnyes szemmel felvilágosította, hogy ez azért esett meg vele, mert a testére gondolt – mint ahogy valóban a testére gondolt. Ő ezt töredelmesen be is vallotta, mire az apja úgy megbüntette a testét, hogy a lány a végén már azt kívánta, bárcsak ne is lett volna soha teste. És aztán igyekezett, próbált nem gondolni rá többé, de hiába; és szánakozó apja rendre megsegítette őt nagy igyekezetében, hogy végre megfegyelmesse ezt az alkalmatlankodó testet. Még nyolcéves korában az apja megtanította rá, hogyan fürödjön sötétben, hogy elkerülje a fehérvakság, amiről szintén voltak remek felvételei. És amikor hatéves volt, apja egy Angyal nevű asszony s egy Ördög nevű férfi képét akasztotta fel a kislány hálószobája falára. Az asszony fölmutatta mindkét tenyerét, és mosolygott, a férfi pedig feléje nyújtotta a karját, kampószerű kezét, a mellcsontjából pedig egy görbe kés állt ki, melynek hegyén nedvesség csillogott.

Egyedül éltek egy erdős dombtetőn álló házban, amelyhez nem vezetett út, csak egy kanyargós ösvény;

a ház ablakaiból nem is lehetett megállapítani, hová vezet a girbegurba utacska. Egy falhoz vezetett, s a falban egy vaskapuzhoz, amelyet immár tizennyolc esztendeje nem nyitottak ki. A kapu mellett egy acéllemez volt a falban. Alicia apja napjában egyszer végigment az ösvényen a falig, két kulcsával kinyitotta az acéllemezben lévő két zárat, kitárta az ajtót, kivette mögüle az ételt és a leveleket, betette a pénzt és a postát, azután újra bezárta.

A falon kívül egy keskeny út vezetett, amelyet Alicia és Evelyn még sohasem látott. A fák elrejtették a falat, és a fal elrejtette az utat. A fal kelet–nyugati irányban körülbelül kétszáz méterig követte az utat, majd fölkapaszkodott a dombra, mintegy zárójelbe téve a házat. Itt összetalálkozott a négy-öt méter magas vasoszlopokkal, amelyek olyan közel álltak egymáshoz, hogy egy férfiököl csak bajosan fért el közöttük. A vasoszlopok ki- és lefelé görbülő csúcsai közé cementet, abba pedig üvegcserepeket ágyaztak. A kelet–nyugati irányba tartó oszlopok összekötötték a házat a fallal, és ahol találkoztak, onnan újabb oszlopok hátráltak mind messzebb és messzebb, be az erdőbe, kört alkotva. A fal és a ház tehát egy négyszöget zárt be, s ez volt a tiltott terület. És a ház mögötti körülbelül három négyzetkilométernyi elkerített erdő az Alicia felügyeletére bízott Evelyné volt. Akadt itt csermely, sok-sok vadvirág, egy kis tavacska, nyájas tölgyek és eldugott kicsiny tisztások. Kéznyújtásnyira látszott a derült égbolt, s a kilátást körös-körül elzáró, a szelet útjában megakasztó magyalbokrok tömege eltakarta a vasoszlopokat. Ez a zárt kör jelentette Evelyn számára a világot, mindazt, amit a világ-

ból ismert, s minden itt volt, amit csak szeretett a világból.

Alicia tizenkilencedik születésnapján Evelyn egyedül ült a kis tó partján. Innen nem látta a házat, sem a magyalsövényt, sem az oszlopokat, csak az égboltot odafönt a magasban s a vizet idelent maga mellett. Alicia a könyvtárban volt az apjával. Evelyn sohasem járt még a könyvtárban. A könyvtár volt az a hely, ahol az apja élt, s ahová Alicia is beléphetett kivételes alkalmakkor. Evelynnek eszébe sem jutott, hogy odamenjen, mint ahogy az sem jutott volna eszébe, hogy foltos pisztráng módjára vizet lélegezzen be. Nem tanították meg olvasni, ellenben megtanították hallgatni és engedelmeskedni. Soha nem tanult meg kérdezősködni, de megtanult elfogadni. A tudást mindig akkor kapta meg, amikor már készen állt rá, s hogy ez mikorra várható, azt csak az apja meg a nővére tudta.

Hosszú szoknyáját el-elsimítva ült a parton. Megpillantotta a bokáját, s elakadó lélegzettel betakarta, ahogy Alicia tenné, ha ott lenne. Hátát egy fűzfa törzsének vetve nézte a vizet.

Tavaszi volt, s a tavasznak is az a fele, amikor a már kipattant rügyekből eltűnt a mézgával lezárt, beszáradt erek visszafojtott nyomása, s az egész világ valami eszeveszett vágyban akart gyönyörű lenni. A levegő oly sűrű és édes volt, hogy a súlyától szétváltak és mosolyra kényszerültek az ajkak; az így keletkezett résen aztán arcátlanul behatolt, s mintegy második szívként dobogott-lüktetett a torokban. Talányos levegő volt ez, mozdulatlan, s mégis színültig tele a kimerévített álmok színességével, amitől egyszersmind

megtelt sürgés-forgással is. Hogy lehet az, hogy nyugalom és sürgés-forgás ilyen eleven kapcsolatban álljon egymással? Ez okozta a talányt.

A zöld lombokon káprázatos madárhangok nyilalltak át. Evelyn szeme égett, s az erdő fölött varázslat szitált. Az ölében megfeszült valami. Még idejében pillantott le, hogy lássa, hogyan támadja meg egymást a saját két keze, hogy azután mindketten megszabaduljanak a hosszú kesztyűktől. Csupaszon röppentek kétoldalt a nyakához, de nem ám, hogy eldugjanak valamit, pusztán csak azért, hogy ők is ott lehessenek. Amikor lehajtotta a fejét, két keze egymásra nevetett a szigorúan megzabolázott fürtök alatt. Ujjai ráakadtak s végigfutottak a négy horgos kapcsón. Magas galéria kilazult, s a megigézett levegő egy hangtalan kiáltással mögéje szökkent. Evelyn úgy zihált, mintha futna. Tétován kinyúlt, mintha így akarná szabadjára engedni a bensejét elárasztó, érthetetlenül zavaros örömet, meg akarta cirógatni maga mellett a fűvet. De nem ez történt, csak előrehajolt, arcát beletemette egy frissen kizöldült fodormentaágyba, és elsírta magát, mert a tavasz olyan gyönyörű volt, hogy azt nem lehetett elviselni.

A féleszű akkor az erdőben volt, a maga érzéketlen módján épp egy halott tölgyről hántotta le a kérget. A keze hirtelen megállt, s a feje is fölemelkedett, mint a vadászé. A tavasz mélyén feszülő erőknak úgy volt tudatában, egy kicsit még jobban is, mint egy állat. De most ez egy olyan pillanat volt, amikor a tavasz hirtelen több lett, mint sűrű, reményekkel telített levegő s élettől hemzsegő föld. Egy vállára nehezedő kéz sem lehetett volna valóságosabb, mint ez a hívás.

Lassan, óvatosan fölemelkedett, mintha félő volna, hogy egy ügyetlen mozdulatára összetörik valami. Tűz égett különös szemében. Meglódult – noha mindeddig sem ő nem hívott, sem őt nem hívták, még csak nem is érzékelte a hívásokat. De most elindult afelé, amit megérezett, nem külső kényszerből, hanem a saját akaratának engedelmeskedve. Tudta, anélkül hogy elemezte volna, hogy kiszabadult az a „kell”, ami eddig betokozódva rejtőzött a bensejében. Ez mindig is a lényéhez tartozott, csak nem remélte, hogy egyszer majd ki tudja fejezni. És ahogy most így kirobbant belőle, egyszersmind megteremtődött a híd is ama belső szakadék fölött, ami elválasztotta a szabad és eleven magot az őt körülvevő félhalott állattól. Közvetlen üzenet volt ez annak, ami benne emberi volt, s egy olyan műszer vette, amely mindmostanáig csak az újjászületett érthetetlen sugárzásait fogta föl, vagyis nem kellett tudomást venni róla. De most megszólalt, méghozzá az ő saját nyelvén.

Óvatos volt és gyors, óvatos és csendes. Futtában hol ide, hol oda forgatta széles vállát, s úgy bujkált át az égerfák között, oly közel surrant el a fenyők mellett, mintha elviselhetetlennek érezné, hogy letérjen a közte és a hívás között feszülő egyenes vonalról. A nap már magasan járt, az erdő egyforma volt mindenütt, akár előre, akár jobbra vagy balra nézett az ember, de ő csak ment előre nyílegyenesen – nem mintha tudta volna az utat, vagy iránytűje lett volna; a tudata válaszolt így a hívásra.

Váratlanul ért oda, mert az erdőben a tisztás mindig váratlan dolog. A sűrű oszloptoktól kifelé ötven méter szélességben megtisztogatták a földet, évekkel

ezelőtt kidöntöttek minden fát, hogy egyetlenegy se nyúljon a sövény fölé. A féleszű kiugrott az erdőből, s a kopár földdarabon át egyenesen a vasoszlopokhoz trappolt. Még oda sem ért, de kinyújtott keze már becsusszant a vasak közé, s amikor két, éhezéstől csontig soványodott karja megakadt, a lába tovább mozgott, a talpa tovább csúszkált, mintha az a belső „kell” olyan hatalommal ruházta volna föl, amivel át-sétálhat a kerítésen s azon is túl, az áthatolhatatlan magyalsövényen.

Lassan jutott el a tudatáig a felismerés, hogy az akadály nem engedi át. Valahogy úgy, mintha a lába értette volna meg elsőnek, amitől leállt, majd a keze is visszahúzódott. Csak a szeme nem adta föl. Lárvaraccal, de sóvár tekintettel bámulta a vaskerítést, mögötte a magyalbokrokat, hogy nyomban válaszolhasson, ha kell. A szája is megnyílt, és valami recsegő zörej jött ki rajta. Még sohasem próbált beszélni, így aztán nem is tudott; maga a jeladás cél volt, nem eszköz, ahogy a zene felszárnyalásakor a könnyek eleredése.

S mert elviselhetetlennek érezte, hogy elforduljon a hívástól, elindult a kerítés mentén.